

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ
«Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ» КеАҚ
СӘУЛЕТ-ҚҰРЫЛЫС ФАКУЛЬТЕТІ**

**«ДӘСТҮРЛІ ҚАЗАҚ ӨНЕРІ МЕН ҚАЗІРГІ ӨНЕРТАНУ САЛАСЫН ОҚУ-
ӘДІСТЕМЕЛІК ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУ»**

Халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференцияның материалдары
11 Сәуір, 2024 жыл

**«УЧЕБНО-МЕТОДИЧЕСКОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ ТРАДИЦИОННОГО КАЗАХСКОГО
ИСКУССТВА И СОВРЕМЕННОГО ИСКУССТВОЗНАНИЯ»**

Материалы международной научно-практической конференции
11 Апрель, 2024 года

**«EDUCATIONAL AND METHODOLOGICAL SUPPORT OF TRADITIONAL KAZAKH
ART AND MODERN ART STUDIES»**

Materials of the international scientific conference
April 11, 2024

УДК 745/749 (574)
ББК 85.12 (5Қаз)
Д21

Редакциялық кеңес:

Е.Б. Сыдықов, С.Б.Мақыш, Ж.М. Құрманғалиева, Д.Р. Айтмағамбетов, Л.Т. Нуркатова,
Н.Г. Айдарғалиева, Е.Е. Сабитов, Т.К. Самуратова

Д21 Дәстүрлі қазақ өнері мен қазіргі өнертану саласын оқу-әдістемелік қамтамасыз ету: Халықаралық ғылыми – практикалық конференциясының материалдары (2024 жылдың 11 сәуір, Астана, Қазақстан). – Астана: Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ баспасы, 2024. – 372 б.

ISBN 978-601-337-978-4

«Дәстүрлі қазақ өнері мен қазіргі өнертану саласын оқу-әдістемелік қамтамасыз ету» атты Халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция материалдар жинағына «Дәстүрлі қазақ өнері мен қазіргі өнертану саласын оқу-әдістемелік қамтамасыз ету», «Дәстүрлі қолөнердің көркемдік білім берудегі өзекті мәселелері», «Жоғары кәсіби білім беру жүйесіндегі инновациялар», «Экодизайн технологиялары арқылы сәндік қолданбалы өнердің қалыптасуы», «Дизайн және жеңіл өнеркәсіп теориясы мен әдістемесі», «Дизайндағы заманауи мәселелер, жетістіктер және перспективалар», «Қазақ халқының қолөнерінің оқытудағы инновациялық жолдары мен әдіс-тәсілдері» және оларды шешу әдістері мен жолдары қарастырылған мақалалар жарияланған.

УДК 745/749 (574)
ББК 85.12 (5Қаз)

© ЕНУ, 2024

ISBN 978-601-337-978-4

Өндірісте қолданылатын техникалық «технология» сөзі біршама нақты берілген операциялардың жүйелілігін, әрекетін көрсетіп, алдын ала берілген қандай да бір нәтиженің белгілі ретпен орындалуына алып келеді. Осыдан қарапайым сұрақ туындайды: ол оқытуға қатысты болған жағдайда бірмағыналық, алдын ала анықтау, қатаңдық туралы сөз қозғауға бола ма?

Біздіңше, педагогикалық технологияны - тез арада анықтауға мүмкін болатын, әр кезеңге нақты нәтиже болжанғанда, қай қайсысында нақты белгіленген тәсілдер қатарын қолдану арқылы шешілетін болжамды кезеңдер қатары, мақсатты бағытталған педагогикалық әрекет - деп ұғыну керек [3]. Бұл анықтамаға, біздің ішкі ерекшелігімізге, жекеленген қажетсінуімізге сай келетін педагогикалық әрекетті, әдістемелік даярлықты қосуға болады.

Әдебиеттер

1. О. Сыздықов, Д.Қ. Пошаев, Б.Т. Ортаев «Технология» пәнін оқыту әдістемесі: Оқу құралы. – Астана, 2010.-394б. 315

2. Пошаев Д.Қ., Байбашаева А.Е. Педагогикалық мамандардың әдістемелік дайындығы мәселелері// Физиканы, математиканы, информатиканы инновациялық оқыту: өзекті мәселелері және болашағы. Халықаралық ғылыми-әдістемелік конференциясының еңбектері Шымкент, ХКТУ, 2004 ISBN 9965-516-45-6 Б. 53-57

3. Д.Қ.Пошаев., А.Саипов., Г. Адырбекова. Арнайы пән оқытушыларының әдістемелік даярлығы. Оқу құралы, Астана 2012- 150 б

Н. Баймбетов, Ж.К. Ермакова

*1 курс магистранты, Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті,
«Техникалық физика» кафедрасының доценті, педагогика ғылымдарының кандидаты,
Астана, Қазақстан*

БІЛІМ АЛУШЫЛАРДЫҢ ЖАРАТЫЛЫСТАНУ САУАТТЫЛЫҒЫН АРТТЫРУ ЖОЛДАРЫ

Аңдатпа: Бұл мақала білім алушылардың жаратылыстану сауаттылығын арттыру жолдарын зерттеуге арналған. Жаратылыстану сауаттылығы білім беруде маңызды рөл атқарады, бұл білім алушылардың күнделікті өмірінде кездесетін түрлі мәселелерге жауап табу көрсеткіші. Зерттеу жұмысында жаратылыстану сауаттылықты дамытудың әртүрлі мүмкіндіктері мен тапсырмалар үлгілері жасалды.

Кілт сөздер: жаратылыстану сауаттылығы, физика, әдістер, тапсырмалар, атмосфера, дағдылар, құзыреттілік, мәтіндік тапсырмалар.

Кіріспе. «Сауаттылық» ұғымы гректің «grammata» - оқу, жазу сөзінен шыққан. Ежелгі дәуірлерде бұл ұғым ауызша және жазбаша сөйлеу дағдыларының өлшемі, халықтың мәдени деңгейінің көрсеткіші болып табылды. Өркениеттің дамуымен сауаттылық идеясы дамып, оның мазмұны барған сайын күрделеніп, жеке тұлғаның өркениетті қоғамға бейімделу шартын айқын көрсетті. Кейінгі уақытта функционалдық сауаттылық ұғымы пайда болып, жаратылыстану сауаттылығын дамыту өзекті бола бастады[1].

Қазіргі заманауи қоғамда жаратылыстану сауаттылығы маңызды рөл атқарады. Жаратылыстану сауаттылығымен жұмысты ерте мектеп жасынан бастау өте маңызды, өйткені дәл осы жаста ақпаратты талдау, қорытынды жасау және жаңа білімді құрастыру қабілетінің негіздері қалыптасады.

Мектеп оқушыларының жаратылыстану сауаттылығын арттырудың негізгі әдістерінің бірі- сыни тұрғыдан ойлауға үйрету. Оқушылар ақпаратты талдауды, жалған мәлімдемелерді анықтауды, қатаң дәлелдерді тұжырымдауды және өз ойларын дәйекті түрде жеткізуді үйренуі керек. Ол үшін талқылау, дәлелдеу және жобаларды таныстыру сабақтарын өткізуге болады.

Тағы бір маңызды әдіс – оқушылардың зерттеушілік дағдыларын дамыту. Ол үшін студенттерді сыныпта шағын ғылыми зерттеулер жүргізуге шақыруға, оларды өз бетінше зерттеу жұмыстарына ынталандыруға, сонымен қатар, ғылыми конференциялар немесе семинарлар ұйымдастыруға болады.

Оқушылардың әртүрлі ақпарат көздерімен жұмыс істеуге үйрету де маңызды. Оқушылар энциклопедияларды, оқулықтарды, электронды ресурстарды пайдалануды, сонымен қатар интернеттен алынған ақпаратты сыни тұрғыдан бағалауды үйренуі керек. Бұл білім алушыларға дәлелдерге негізделген қорытынды жасауға көмектеседі.

Мектеп оқушыларының жаратылыстану сауаттылығын арттырудың маңызды аспектісі оларды жазбаша және ауызша ғылыми қарым-қатынасқа үйрету болып табылады. Мектеп оқушылары өз ойларын анық және дәйекті түрде тұжырымдап, өз қорытындыларын дәлелдеп, аудиторияға өз зерттеулерін ұсынуды үйренуі керек.

Физика сабақтарында оқушылардың жаратылыстану сауаттылығын дамыту мүмкіндіктері

Физика сабақтарында оқушылардың жаратылыстану сауаттылығын дамытуда мынандай тәсілдер қолданған абзалырақ:

1. Оқыту процесін қызықты және тартымды ету үшін әртүрлі оқыту әдістерін қолдану. Мысалы: рөлдік ойындар, жаттығулар, интерактивті презентациялар.

2. Берілген тақырып бойынша қысқаша эсселерді және рефераттарды енгізу, бұл оқушылардың жазу және дәлелдеу дағдыларын дамытуға көмектеседі.

3. Оқушылар өз пікірлерін білдіріп, өз көзқарастарын дәлелдей алатын физика тақырыптары бойынша топтық талқылаулар мен пікірталастарды өткізу.

4. Оқушылар оқу материалын оқуға және түсінуге машықтандыру үшін оқулықтармен және қосымша материалдармен жұмысты ұйымдастыру.

5. Оқушылардың сауаттылығын арттыруға көмектесу үшін сабақ барысында ауызша және жазбаша оқыту тілінде коммуникацияны белсенді түрде қолдану.

6. Оқушылардың сөздік қорын және ғылыми ұғымдарды түсінуін кеңейту үшін физика тақырыптары бойынша кітаптарды оқуға ынталандыру.

7. Оқушылардың жазба жұмыстарын түзету, грамматикалық қателерге назар аудару және оларды түзетуге көмектесу.

8. Оқушылар физика саласындағы жетістіктерін көре алатын қызығушылық клубтары немесе ғылыми конференциялар, семинарлар сияқты сыныптан тыс шараларды өткізу.

Физика сабақтарында білім алушылардың жаратылыстану сауаттылығын арттыруға арналған мәтіндік тапсырмалар үлгілері

Атмосфера – ауа мұхиты және Жердегі тіршілікті қамтамасыз ететін баға жетпес табиғи ресурс. Өкінішке орай, ұлттық және жеке мүддеге негізделген адам әрекеті осы ортақ ресурсқа зиянын тигізуде, мұны Жердегі тіршілік үшін қорғаныш қалқан қызметін атқаратын жұқа озон қабатының жұқаруы дәлелдейді. Озон молекулалары оттегінің екі атомынан тұратын оттегі молекулаларына қарағанда үш оттегі атомынан тұрады. Озон молекулалары өте сирек кездеседі: әрбір миллион ауа молекуласының он молекуласын ғана құрайды. Дегенмен, миллиард жылға жуық уақыт бойы олардың атмосферада болуы Жердегі тіршіліктің сақталуында шешуші рөл атқарады. Озон қай жерде орналасуқанына байланысты, ол Жердегі тіршілікті қорғауы және зиян келтіруі мүмкін[2].

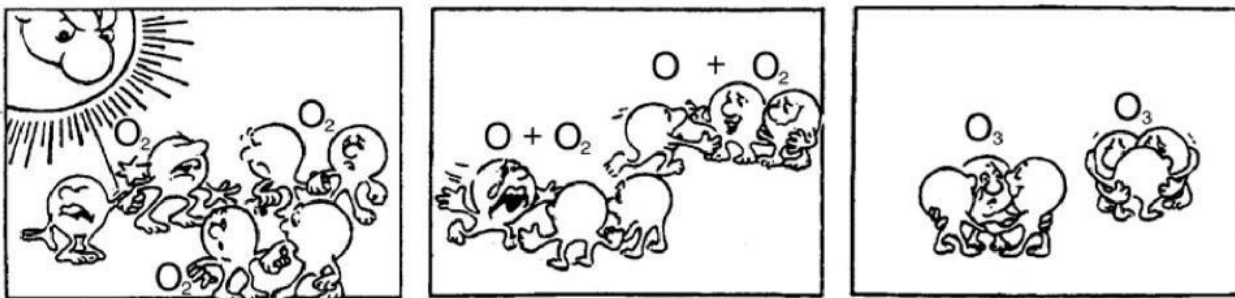
Тропосферада (Жер бетінен 10 километрге дейін) табылған озон өкпе тініне және өсімдіктерге зиян келтіретін «зиянды» озон болып табылады. Бірақ стратосферада (Жер бетінен 10-40 шақырым биіктікке дейін) табылған озонның шамамен 90 пайызы «пайдалы» озон болып табылады, ол Күннен қауіпті ультракүлгін сәулелерді сіңіру арқылы пайдалы жұмыс істейді. Бұл пайдалы озон қабаты болмаса, адамдар күннің ультракүлгін сәулелерінің әсерінен дамиды кейбір ауруларға көбірек бейім болар еді. Соңғы онжылдықтарда озон көлемі азайды, оған себеп 1974 жылы хлорфторкөміртекті қосылыстар болуы мүмкін деген болжам бар. 1987 жылға дейін себеп-салдар байланыстары туралы ғылыми зерттеулер

хлорфторкөміртектің озон қабатының бұзылуына қатысы бар екендігі туралы нақты дәлелдер келтірмеді. Алайда 1987 жылдың қыркүйегінде Канаданың Монреаль қаласында дүние жүзінің түкпір-түкпіріндегі елдердің шенеуніктері бас қосып, хлорфторкөміртекті пайдалануға қатаң шектеу қоюға келісті.

1-ші сұрақ:

Жоғарыда келтірілген мәтінде атмосферада озонның қалай түзілетіні туралы мүлде айтылмайды. Күн сайын озонның бір бөлігі түзіліп, бір бөлігі жойылатыны белгілі. Озонның түзілу реті келесі комиксте көрсетілген.

1-ші сурет. Оттегі атомдарына арналған комикс[2]

Сізге суреттерде не көрсетілгенін түсінуге тырысатын жолдасыңыз бар делік. Бірақ, ол мектепте ешқандай жаратылыстану білімін алмаған және комикс арқылы автордың түсіндірмесін түсінбейді. Ол атмосферада кішкентай адамдар жоқ екенін түсінеді, бірақ ол комикстегі кішкентай адамдар нені бейнелейтіні, бұл оғаш O_2 және O_3 жазулары нені білдіретіні және сызбаларда қандай процесс бейнеленгені қызықтырады. Ол сізден комиксті түсіндіруді сұрайды. Сіздің ағаңыз O таңбасы оттегіні білдіретінін және атом, молекулалар ұғымымен таныс делік. Жолдасыңызға «атом» және «молекулалар» сөздерін қолдана отырып, түсіндірме жасаңыз.

Жауап: егер мына үш элемент айтылса, жауап толық болады:

- Біріншіден, оттегі молекуласы екі оттегі атомынан құралады;
- Екіншіден, оттегі молекулаларының бөлінуі күн сәулесінің әсерінен жүреді;
- Үшіншіден, оттегі атомы оттегі молекуласымен бірігіп озон молекулаларын түзеді.

2-ші сұрақ:

Озон найзағай кезінде де түзіледі. Оның арқасында найзағайдан кейін өзіне тән жағымды иісі пайда болады. Мәтінде автор «зиянды» және «пайдалы» озонның айырмашылығын түсіндіреді. Мәтінде келтірілген терминдерді пайдаланып, сұраққа жауап беріңіз: найзағай кезінде пайда болатын озон пайдалы ма, зиянды ма?

Мәтінге сәйкес, жауап пен түсініктемені таңдаңыз.

1-ші кесте

Зиянды және пайдалы озон түсініктемесі

	Пайдалы/зиянды озон	Түсініктеме
А	Зиянды	Қолайсыз ауа-райында пайда болады
Ә	Зиянды	Тропосферада түзіледі
Б	Пайдалы	Стратосферада түзіледі
В	Пайдалы	Өзіне тән жағымды иісі болады

Жауап: Ә нұсқасы

3-ші сұрақ:

Мәтінде мынадай сөйлем кездеседі: «Бұл пайдалы озон қабаты болмаса, адамдар күннің ультракүлгін сәулелерінің әсерінен дамиды деп кейбір ауруларға көбірек бейім болар еді». Осы аурулардың бірін атаңыз.

Жауап: терінің қатерлі ісігін немесе күн сәулесімен байланысты басқа ауруларды көрсетеді.

Қорытынды. Білім алушылардың жаратылыстану сауаттылығын арттыру жолын үйрену олардың оқу және кәсіби жетістіктерін жалғастыру үшін маңызды. Дұрыс тандалған және қолданылған әдістер олардың сыни ойлауын, ақпаратты өз бетінше зерттеу қабілетін дамытуға, сонымен қатар оқу материалын тереңірек және мазмұнды түсінуге көмектеседі.

Олай болса, білім алушылардың жаратылыстану сауаттылығын арттыру жолдарын үйрену олардың сыни тұрғыдан ойлауын, зерттеушілік дағдыларын, ақпараттарды басқару дағдыларын, ғылыми тіл дағдыларын дамытуда ерекше рөл атқарады. Бұл құзыреттіліктерді дамыту тек оқуда ғана емес, білім алушылардың болашақ өмірінде де көмектесері сөзсіз!

Әдебиеттер

1. Мамедов Н.М., Мансурова С.Е. Естественная грамотность как условие адаптации человека к эпохе времен // Ценности и смыслы. 2020. № 5 (69). С. 45-59.
2. <https://multiurok.ru/index.php/files/formirovanie-estestvenno-nauchnoi-gramotnosti-na-1.html?ysclid=lu51giz6et426880267>

Ж.К. Ермакова, С.О. Исмайлбек, Р.С. Ермакова

п.ғ.к., доцент м.а., 2-курс магистранты. Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ. Шымкент политехникалық колледжі, педагог зерттеуші

ЖОҒАРЫ ОҚУ ОРНЫНДА БОЛАШАҚ ПЕДАГОГТАРДЫҢ ЭКОЛОГИЯЛЫҚ ДАЙЫНДЫҒЫНЫҢ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ

Аннотация: Экологиялық сауаттылық қазіргі таңда өзекті тақырыпқа айналуға, себебі климаттың өзгеруі сынды жаһандық проблемалар күн өткен сайын күрделі мәселелер туындатуда. Осыған байланысты орта мектептегі физика сабақтарында экологиялық білім берудің ролін және оның оқушылар үшін маңыздылығын қарастыру маңызды. Бұл мақалада физика бойынша оқу процесіне экологиялық аспектілерді интеграциялау оқушылардың экологиялық сауаттылығын және олардың экологиялық мәселелерді шешуге дайындығын қалыптастыруға қалай ықпал ететіні қарастырылады.

Кілт сөздер: Жоғарғы оқу орны, болашақ педагог, экологиялық білім беру.

Тіршіліктің негізгі көзі болып табылатын қоршаған орта бүгінде көптеген мәселелермен бетпе-бет келіп отыр. Соңғы жылдардағы тұтынудың айтарлықтай және үздіксіз өсуі табиғи ресурстардың, ауаның, судың және топырақтың ластануына және т.б. әлеулі экологиялық проблемалардың пайда болуына ықпал етуде. Осы мәселелерді шешудің бірден-бір жолы табиғатқа жауапкершілікпен қарау және экологиялық саналы азаматтарды тәрбиелеу болып табылады. Экологиялық сананы қалыптастыру. орта мектептерде экологиялық білім беруді көздейді [1].

Экологиялық білім беру – адамға қоршаған әлеуметтік және табиғи ортаға жауапкершілікпен қарауды қамтамасыз ететін ғылыми-практикалық білімдер мен дағдыларды, бағыттарды, пәндер мен әрекеттер жүйесін дамытуға бағытталған білім беру, тәрбиелеу және дамытудың үздіксіз процесі [2]. Экологиялық білім беру арқылы қоғамның эко-мәдениетін қалыптастыру жүзеге аспақ. Н.Н. Моисеев және В.И. Вернадский сынды авторлардың айтуынша экологиялық мәдениет ұғымы қоғамның, табиғат пен адамның үйлесімділігі мен бірлігін білдіреді.

А.Г. Маслеевтың қарастыруында экологиялық білім төрт компоненттен тұрады [3]: